

очевидностью выведены из смысла его положений. Например, Закон проводит четкое различие между понятиями «обнародование» и «опубликование» произведения. При этом он закрепляет за авторами право на обнародование (ст. 13), но по непонятным причинам умалчивает о праве на опубликование. Между тем право на опубликование, которое имеет самостоятельное содержание и не поглощается какими-либо иными авторскими правами, в частности правом на распространение, относится к числу важнейших авторских правомочий.

Также, нельзя, безусловно, расценивать как исчерпывающий содержащийся в Законе перечень конкретных действий по использованию произведений. В п. 2 ст. 16 Закона РК «Об авторском праве и смежных правах» перечисляются лишь наиболее распространенные способы использования произведений. Принципиально же вопрос решен в первом пункте той же статьи, который закрепляет за авторами право на использование произведения в любой форме и любым способом. В этой связи можно говорить о том, что Закон закрепляет за авторами не только те способы использования произведений, которые существуют в настоящее время, но и те, которые могут появиться в дальнейшем. Таким образом, действующее авторское законодательство, хотя и содержит весьма полный перечень конкретных авторских прав, но не описывает их исчерпывающим образом.

Предусмотренные, либо вытекающие из Закона права действуют, разумеется, применительно не ко всем видам охраняемых Законом произведений. Так, например, авторы произведений изобразительного искусства не обладают правом на публичное исполнение или правом на перевод, а создатели литературных произведений не пользуются правом на их публичный показ. Состав конкретных субъективных прав, которые возникают у авторов творческих произведений, зависит от вида последних, т.е. авторских правомочий, и соответственно от возможных способов их использования.

По итогам рассмотрения проблематики данной работы сделаны следующие выводы: в разных статьях Закона РК «Об авторском праве и смежных правах» круг гарантированных государством возможностей именуется то авторским правом в целом, то авторскими правами, то отдельными авторскими правомочиями. В этой связи в юридической литературе отсутствует единый подход к пониманию конструкции субъективного авторского права. Создатели произведений обладают единым авторским правом, которое, подобно праву собственности, является сложным по составу и состоит из отдельных авторских правомочий. К числу таких правомочий относятся право авторства, право на имя, право на защиту репутации автора, право на обнародование произведения и т.д.

В связи с этим, только сам обладатель авторского права на произведение может определить ущемлены ли его авторские права при реализации авторских правомочий. Обладатель авторских прав может использовать произведение по своему собственному усмотрению, но с учетом юридически признанных прав и интересов других лиц, а также может запрещать, другим использовать произведение без его согласия.

1. Закон РК «Об авторском праве и смежных правах» от 10.06.1996 №6-І

2. Никитина М.И. Авторское право на произведения науки, литературы и искусства. – М.: Издательство «Юридическая литература», 1989. – С.62

3. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. Учебник. – М.: Издательство «ПБОЮЛ Гриженко Е.М.», 2000. – С.194

Questions rise in this article about feature notion «copyright and separate author's authorities».

Бұл мақалада «авторлық құқық» пен басқа да «авторлық заңдылық» ұғымдарына сипаттама беріледі.

А.М. Озбаканов

АЗАМАТТЫҚ ҮРДІСТЕГІ АПЕЛЛЯЦИЯ ИНСТИТУТЫ

Қазақстан Республикасы басты құндылықтары адам, оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары болып табылатын демократиялы, зиялы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет болып саналады (Қазақстан Республикасы Ата Заңының 1 бабы). Азаматтық іс жүргізу заңдылығы сот қорғанысын қабылдау құқығын кепілдендірудің жүйесін, соттардың жұмыстарының тиімділігін арттырудың бір қатар құралдарын, сондай-ақ, жоғары тұрған соттардың төменгі тұрған соттардың іс-әрекетіне бақылау жүргізудің әдістерін қарастырады. Мемлекеттік және қоғамдық өмірдің құқықтық негізін үнемі нығайтуға, заңдылық пен құқық тәртіптерінің қатаң сақталуына, құқық қорғау органдары мен соттардың жұмысын жақсартуға ерекше көңіл бөлінеді. Аталған органдар азаматтар мен ұйымдардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауда алдыңғы қатарда тұр. Соттық қорғаныс алу құқығының кепілдіктерінің бірі, сонымен қатар, соттық бақылау жасауды жүзеге асырудың жетекші түрлерінің бірі болып апелляция табылады («апелляция» термині латын тілінен шыққан, сотқа шақыру, жоғары тұрған сотқа шағымдану деген ұғымды білдіреді), яғни, жоғары инстанциядағы соттың белгілі бір істі екінші рет қайта қарауын білдіреді [1].

Соттың іс-әрекетіне бақылау жасаудың мәні соттық тәжірибеге басшылық жасаумен, яғни, заң күшіне енген шешімдерді тексеру бойынша, сондай-ақ, сот қателіктерінің алдын алу және түзету бойынша жоғары тұрған сот органдарының іс-әрекетімен ашылады. Ол барлық төмен тұрған сот органдарының материалды және іс жүргізу құқықтарының ережелерін бұлжытпай орындауына бағытталған [2].

Сот шешімдерін қайта қарау институты – бұл іске қатысушылардың мүдделерін құқықтық қорғау мен экономикалық үрдіс арасындағы келісімдердің бір түрі болып табылады. Себебі, істі жоғары тұрған буынның қарауына беру бірінші инстанциядағы соттың шешіміне бір жақтың немесе екі жақтың да өкілдері наразылық танытқан кезде ғана жүзеге асырылады.

Ресейлік сот жүргізу ісінде аталған институт жаңа құбылыс ретінде саналмайды. I Петрдің кезінде шешімдерді қайта қараудың сол кездегі жаңа түрі – апелляция заңмен қарастырылған болатын, ол кездері апелляциялық шағымдануға азаматтық істер бойынша сот шешімдерді жатқызылған. Ресейдің азаматтық сот ісін жүргізуде 1917 жылға дейін апелляция ретінде бірінші дәрежелі соттың қабылдаған шешімі дұрыс емес деп таныған сот ісіне қатысушының екінші дәрежелі сотқа бірінші дәрежелі соттың шешімін қайта қарауы бойынша шағымдануын қарастырған [3].

Ал Қазақстан Республикасында апелляциялық шағымдану институтының құрылғанына көп уақыт өткен жоқ. Қазақстан Республикасында ауқымды соттық қайта құруларды жүзеге асыру барысында апелляциялық өндіріс идеясы іске асырылды. Қазақстан Республикасының 1999 жылдың 13 шілдесінде қабылданған Заңмен жүзеге асырылған жаңа азаматтық іс жүргізу кодексында апелляциялық шағымдануға және соттық актілерге наразылық білдіруге арналған екі бөлім (40 және 41) пайда болды. Осы жаңадан енгізілген екі бөлімнің ерекшеліктері - АІЖК 40 бабында кассациялық, сондай-ақ, апелляциялық тәртіп бойынша заң күшіне енген сот актілері бойынша шағымдану мүмкіндігі қарастырылған, ал АІЖК 41 бабы апелляциялық шағымдар мен наразылықтар бойынша істерді қарастыру тәртібіне арналған. Осылайша, бұрын кейбір ғылыми басылымдарда және заң аясында ғана қолданылып жүрген апелляциялық институт термині заңдық базаға толығымен енді. Ол сот актілері бойынша шағымдану институтын мәнін қайта тұжырымдаудағы маңызды талпыныстардың дәлелі болып отыр.

Істің мазмұны бойынша заң шығарушы екінші инстанцияға мүдделі тұлғалардың бастамасы бойынша істі қайта қарау мүмкіндігін беріп отыр. Бұл берілген тұжырымдама мәтіндік және мағыналық талдауы бойынша АІЖК 347 бабына негізделген. Ал бұл бапта апелляциялық инстанция соты берілген іс бойынша және қосымша жинақталған материалдар бойынша істің нақты жағдайының бекітілуінің дұрыстығын, материалдық құқық ережелерінің дұрыс талданып, қолданылуын, сондай-ақ, істі қарастырып, шешу кезінде азаматтық іс жүргізу заң ережелерінің сақталуын тексереді. АІЖК 345 бабының 2 тармағына сәйкес апелляциялық инстанция соты жасалған шағым аясында жаңа жағдайларды бекіте алады, сонымен қатар, бір затты заңды түрде анықтау және апелляциялық шағымдану шегі туралы көз қарасты қалыптастырып, қазақстандық іс жүргізу заңдарының бұл аталған институтын классикалық апелляцияға жақындатты, яғни, белгілі бір істі жоғары тұрған соттың қайталап қарауын қалыптастырды. Осы орайда Қазақстан Республикасының АІЖК-мен қарастырылған апелляциялық институт революцияға дейінгі ресейлік заңдарға (Азаматтық сот жүргізу ісі Жарғысының 743-791 бабтары), сондай-ақ, апелляция институты екінші инстанцияның сот ісі екінші рет қарауын білдіретін шетелдік мемлекеттердің бір қатар заңдарына сәйкес келеді. Сонымен қатар, қолда бар және жаңадан жинақталған материалдар бойынша істерді апелляциялық өңдеу тәртібін нақты көрсететін ресейлік арбитражды заңнан (1995 жылы қабылданған РФ ӘІЖК 155 бабының 1 тармағы, 2002 ж. қабылданған РФ ӘІЖК 268 бабының 1 тармағы) айырмашылығы да бар, АІЖК апелляциялық инстанция соты бірінші инстанция сотының шешімінің заңдылығын және негізделуін толығымен тексереді [4].

Сонымен апелляцияның мәні жоғары тұрған соттың төменгі соттың шешімін бұрынғы материалдарды және жаңадан дәлелдер жинақтау арқылы қайта қараумен анықталады. Апелляция дәл осы қасиеттерімен сот шешімдерін шағымданудың басқа бір түрлерінен, мәселен, жаңа дәлелдерді ғана зерттеумен айналысатын кассациядан ерекшеленеді.

Апелляцияны сипаттайтын белгілерге келесілерде жатқызады:

- апелляциялық тәртіп бойынша соттың заң күшіне енген шешімдері қайта қаралады;
- апелляцияны қарастыру жоғары тұрған сотпен жүзеге асырылады;
- бірінші инстанция сот шешімінің дұрыс болмауы істердің нақты жағдайының дұрыс анықталмауы, немесе заңның дұрыс қолданылмағандығы жөніндегі, немесе істің материалдарын тараптардың толық бермеуі туралы шағыммен негізделеді;
- апелляциялық сот құқық мәселелері қарастырумен қатар, бірінші инстанция сотының шешімін толығымен немесе белгілі бір бөлімін жаңа шешіммен алмастыруға құқылы;
- апелляцияға шағымдануға бір рет қана мүмкіндік беріледі және апелляциялық инстанцияның шешімі шыға сала заң күшіне ие болады.

Апелляцияның осы аталған белгілері іс жүргізу құқығының дамуының қазіргі заман деңгейіндегі бірінші инстанция сотының шешімдерін қайта қарау институтының қағидалық бастауларын сипаттайды. Апелляция – мемлекет үшін де, сот ісі тараптары үшін де өте қымбатқа түседі; апелляция сот жүргізу ісін ұзартады, бірінші инстанция сотының абыройын төмендетеді, сонымен қатар, бірінші инстанция соттарына жағымды ықпал етеді. Үстілерінен шағым түскен кезде өздерінің шешімдерінің орындалмай қалуын, сондай-ақ, тексеруге түсіп, орындалмай қалып, олардың біліктілігіне нұқсан келтіретіндігін анық біледі [5].

Сонымен қатар, бірінші инстанция сотының заңсыз немесе негізсіз шешім қабылданған жағдайда шағымдана алатын апелляциялық инстанцияның болуы азаматтардың соттардың әрекетсіздігінен немесе дұрыс әрекет жасамауынан қорғаныш сезімін тудырады, олардың құқық қорғау органдарына деген сенімін арттырады. Сонымен қатар, апелляциялық өндірістің жағымды жақтары да аз емес. Әлемдік соттың шешіміне

апелляциялық шағымдану мүмкіндігі азаматтарды сот органдарының әділдігіне қатысты заңдық кепілдіктермен қамтамасыз етеді. Бұл кепілдіктер істі апелляциялық инстанциямен қайта қарау фактісінің өзі істі бірінші қарау кезінде жіберілген қателіктерді жоюға мүмкіндік береді. Апелляцияның (кассация сияқты) психологиялық маңызы бар. Әлемдік соттың шешімі соңғы сөз емес екендігі туралы ойдың өзі іске қатысушыларға, сондай-ақ қоғамға жағымды әсер етеді.

Апелляцияның мақсаты шешімнің заңдылығының және негізделгендігінің дұрыстығын тексеру болып табылады. Егер апелляциялық инстанцияға берген шағымда шағым жазушы шағымның пәні мен негізін өзгертетін болса, онда бірінші инстанция сотының шешімін тексерудің мағынасы жойылады.

1. Борисова Е.А. Апелляция в гражданском и арбитражном процессе.-М.: городец, 1997. – С.4.

2. Комиссаров К.И. Задачи судебного надзора в сфере гражданского судопроизводства. – Свердловск: Свердлов. Юрид. Ин-т, 1971. – С. 158.

3. Исаченко В.Л. Русское гражданское судопроизводство. Практическое руководство для студентов и начинающих юристов. Т. 1. – СПб., 1915. – С. 296.

3. “Институт апелляционного производства в Республике Казахстан: предварительные итоги и перспективы”. С. Раимбаев, “Юридическая газета”, 9.10.08г.

4. Бентам И. О судостроительстве. – СПб.: Тип. Правительствующего сената, 1860. – С. 140.

The appeal one of two forms of the appeal in higher judicial instance of the decisions, verdicts, definitions and decisions of court in criminal and civil process not entered in lawful force.

Апелляция - одна из двух форм обжалования в вышестоящую судебную инстанцию решений, приговоров, определений и постановлений суда в уголовном и гражданском процессе не вступивших в законную силу.

Б. Танабаев

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ СДЕЛКИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

С быстрым развитием всех сфер экономики Республики Казахстан, получила свое развитие такая сфера экономического оборота как предпринимательство. Появляются все больше новых правоотношений, институтов в экономике, которые частично урегулированные или не урегулированные казахстанским законодательством. Это касается такой важной части экономики как предпринимательство. Так, например, до сих пор в гражданском, предпринимательском законодательстве отсутствует понятие предпринимательской сделки.

Хотя этот аспект должен быть урегулирован законодателем в полной мере, так как предприниматель в процессе осуществления им предпринимательской деятельности вступает с другими субъектами (таких, как физические лица, юридические лица, государство, административно-территориальная единица) в обязательственные отношения. Основанием таких отношений являются сделки. В законодательстве многих развитых стран существует понятие предпринимательской сделки или торговой сделки. Мы считаем, что внедрение понятия предпринимательской сделки поможет в развитии гражданского и предпринимательского законодательства.

При определении понятия торговой сделки западное законодательство и практика исходят из двух критериев: объективного - признание самого коммерческого совершения сделки (Бельгия, Франция) и субъективного - определение сделки в качестве торговой по признаку совершения ее коммерсантом (ФРГ, Япония). Отмечается, что для национальных систем права характерно наличие особых правил деятельности коммерсантов как самостоятельных предпринимателей, действующих на промышленной основе, и особых правил заключения и исполнения сделок, квалифицируемых как торговые или коммерческие. В современной российской теории права торговые сделки трактуются как сделки, совершенные между предпринимателями или с их участием с целью осуществления ими предпринимательской деятельности.

Казахстанское гражданское законодательство содержит массу норм, регулирующих отношения с участием предпринимателей, закрепляющих особые правила для предпринимателей, закрепляющих особые правила для предпринимательского оборота, отличающихся от положений, предназначенных для общегражданского оборота. Понятия предпринимательской сделки казахстанское гражданское и предпринимательское законодательство не содержит, но в нем есть нормы позволяющие выделить особенности правового регулирования предпринимательских сделок (п.1 ст.152, п.2 ст.279, п.2 ст.359, ст.360 ГК РК и другие). Но четкого определения предпринимательской, торговой сделки ни в теории гражданского права, ни в теории предпринимательского права, ни в нашем законодательстве нет.

В настоящее время, понятие предпринимательской сделки можно вывести, исходя из анализа:

- ст.10 ГК РК, согласно которой под предпринимательством понимается инициативная деятельность граждан и юридических лиц, независимо от формы собственности, направленная на получения дохода (чистой прибыли) путем удовлетворения спроса на товары (работы, услуги), основанная на частной собственности (частного предпринимательства) либо на праве хозяйственного ведения государственного предприятия (государственное предпринимательство)

- ст.147 где под сделками признаются действия граждан и юридических лиц, направленные на установление, изменение или прекращения правоотношений.